

Ladislav Babić

Montaža čovjeka

Stih i u nas popularne [pjesme](#) velikog mađarskog pjesnika *Sándor Petőfija* - inače srpsko-slovačkog porijekla, krsnog imena *Aleksandar Petrović* - „*Lijevo, desno, nigdje moga stana, oj, ulice ala si pijana!*“, krasno opisuje situaciju na „*ovim prostorima*“ iliti *Regiji*; eufemizmima za prostore bivše države. Pod uslovom da pojmove *lijevo, desno* i *ulica* shvatimo metaforom ponuđenih *političkih opcija* i *društva*, a *stan* za jednostavni *mir* kojem - sred iskeženih zubiju nacionalšovinista i fašista - uzalud stremi neindoktrinirani građanin. Ni ljevičar, ni desničar, ni nacionalšovinist ili fašist, već samo čovjek po vokaciji. Riječ [vokacija](#) ima svoje sjajno teološko značenje, u kojem smislu je i korištena: „*čin kojim je Providnost predodredila svakog čovjeka za određenu ulogu koja je ujedno i njegova osobna sudbina*“. U dobro naložanom društvu, čovjek – kakvim je uvijek najteže biti i ostati – sve se teže snalazi u lutanjima međ' parolama kojima ga pijane nimfe vabe na svoje grebene. Samo krajnjim naporom volje i čvrstoćom psihološkog integriteta, uspijeva izbjegavati nasukavanje na „*pozlaćene*“ stijene nacionalizma. Poput pojasa za spašavanje posvuda traži istomišljenike koji se uzajamno potpomažu održavati na humanističkoj površini, znajući da utonuće u odasvud zapljuskujuće valove nije drugo do evolutivnua regresija u mračne dubine psihe dalekih predaka. Iz kojih se ljudski rod, navodno, odavno izdignuo, mada mu iznad smrdljivog mulja vire tek osamljeni vrhunci u očajničkom opiranju da ih ocean mržnje ne proguta.

Nisam fatalist, ali sam uvjeren kako postoji nešto što možemo nazvati čovjekovom sudbinom. Kompleksom svih utjecaja koji su ga formirali prilikom njegove nepotpune montaže, a koje on - nesvijestan dubina koje ga na to tjeraju - slijedi tokom života kao svoju nit vodilju, fatum ili sudbinu koju upredaju antičke *Moire*, *Suđenice* ili *Suđaje* kako ih ovdašnji narodi nazivaju. Zašto montaža i to još nepotpuna, pitate se? Čovjek se uglavnom rađa kao „*tabula rasa*“ – prazna ploča, po kojoj tek život ispisuje svoje tekstove. Doduše, već u toplini majčine utrobe on prima neke informacije i iz vanjskog svijeta (zvukovi glazbe ili kaotične galame možda predodređuju osjetljivost njegovog živčanog sustava) koji će tek nakratko – na sedamdesetak i kusur godina – posjetiti, da bi nas ponovno napustio smjerom nepoznatih svjetova. No, kroz vrata ovoga ne ulaze ni Bošnjak, ni Srbin ili Hrvat, niti Kinez ili Kenijac. Uz sasvim „hardverske“, genetske karakteristike na koje nemamo nikakvog utjecaja, stiže nam najsavršeniji kompjuter u svemiru, neusklađeni instrument kojemu tek treba upisati softver na jeziku koji on ni nije sposoban samostalno izabrati, skladati skladbu koju će izvoditi tijekom kratkotrajnog bivanja među podjednako kratkotrajno bivajućim sužiteljima svijeta. Od majke, njegove prve učiteljice, preko najbliže rodbine, neformalnog i formalnog obrazovanja koje slijedi što nevoljno, uslijed utjecaja okoline, što svojevolumno izabranog ili zakonski obvezujućeg kojim od njega pravimo „mehanizam“ po zamisli društva – od prvobitne grudice protoplazme, preko dojenačke, djetinje, mladalačke faze do zrelih godina, bavimo se *montiranjem čovjeka*. Procesom koji nikada ne prestaje, i koji određuje njegov usud.

Na uzburkanom oceanu života, nerijetki su virovi koji nas uvlače mimo naše, ili se u njih ubacujemo svojom voljom, ne znajući hoće li nas zauvijek progutati ili ćemo se iz njih uspjeti izbaviti. Kakvi? Isti kakvi smo ušli, ili neki novi, drukčiji – promjenjeni? Na koji način? Ne tako davno, obuhvatio je društva ovih prostora vrtlog, uzrokovan pijanstvom njegovih članova, a već sada se – nakon mamurluka preživjelih, ponovnog buđenja poslije neumjerenih orgija kojima se podalo pod vodstvom svojih nazdravičara, ponovno kolutaju vrtložići navodno maleni i bezopasni, ali sve bliži jedan drugom u namjeri da se spoje u grozoviti vrtlog, *maelstrom* što guta sve oko sebe, jezovitu *Haribdu* koja nas mami u mračne ponore, guta ljude a izbacuje lešine. Zar je sjećanje tako kratko, zar je zaborav tako brz? Nećemo ih izbjeći, poput *Odiseja* zapušući uši voskom da odolimo njihovom fatalnom zovu; ta nismo li to upravo i činili prije dva desetljeća? Upravo obrnuto, pročačkati treba ušne školjke, načuliti oba uha i skinuti rđu sa duhovnih filtera, da bismo zaista shvatili sadržaj naizgled krasne melodije koju nam pjevaju. Pa nedvosmisleno, jasno i glasno – što nažalost vlade naših država ne rade –

poručiti kako nemamo sluha za falš tonove podvaljene kao prekrasnu melodiju. Poručiti sviračima kako im je zaludan svaki trud.

Koliki li bi samo mogli ispričati teme srodne „[Čovjekovoj sudbini](#)“; koliki su to mogli poslije onog rata, pa onog, i onog. i onog,... i ovog najnovijeg, a ipak kao da ništa nije naučeno, prenešeno na potomke; ništa sem netrpeljivosti koje se ponovno roje, sem mržnje što iznova izjeda bića koja se usuđuju nazivati ljudima. Pri kraju svoje priče, piše nobelovac *Šolohov*:

„Dva sirotana, dva zrna pijeska, koje je ratni uragan nevidene snage zavitlao u tuđe krajeve... Šta ih čeka u budućnosti? Htio bih da vjerujem kako će taj ruski čovjek, čovjek nesalomljive volje, izdržati i kako će uz očevo rame izrasti onaj koji će, kada dođe u zrele godine, biti u stanju sve da podnese, sve da savlada na svom putu, ako ga na to pozove otadžbina.“

Nije važno jel' ruski, bitno je da je čovjek, a zovu ljudskosti uvijek treba dati prednost pred zovom otadžbine; to dvoje se ne poklapa obavezno – razmislite li o svim grozodejstvima koja su činjena na poziv svekolikh otadžbina svijeta. Od rata o kojem pisac piše, prošlo je sijaset godina i još brojnijih ratova. Kakva je naša sudbina, što nas to čeka, ako izuzmemo spoznaju o konačnom usudu svake jedinice, nije nam poznato - ali nije da nas crne slutnje ne proganjaju i u snu i na javi. A sve ovisi samo o kvaliteti montaže čovjeka koja je vječito u tijeku, sa šansama za ispravljanje pogrešaka. Jeli naša jedina nada sadržana riječju *šansa* – sa tolikim stupnjem pouzdanosti koliko neprovjerljivi račun vjerojatnosti omogućuje da ćemo je, ili nećemo iskoristiti?